

Αντιρατσιστική, Αντισεξιστική και Διαπολιτισμική Εκπαίδευση

Ενότητα 5: Ρατσισμός και Σχολείο

Δημήτρης Θ. Ζάχος
Παιδαγωγικό Τμήμα Δημοτικής Εκπαίδευσης

Ευρωπαϊκή Ένωση
Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο

ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΙΑΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ
ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ ΚΑΙ ΔΙΑ ΒΙΟΥ ΜΑΘΗΣΗ
επένδυση στην κοινωνία της γνώσης
ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ
ΕΙΔΙΚΗ ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ

Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης

ΕΣΠΑ
2007-2013
πρόγραμμα για την ανάπτυξη
ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ ΤΑΜΕΙΟ

Άδειες Χρήσης

- Το παρόν εκπαιδευτικό υλικό υπόκειται σε άδειες χρήσης Creative Commons.
- Για εκπαιδευτικό υλικό, όπως εικόνες, που υπόκειται σε άλλου τύπου άδειας χρήσης, η άδεια χρήσης αναφέρεται ρητώς.

Χρηματοδότηση

- Το παρόν εκπαιδευτικό υλικό έχει αναπτυχθεί στα πλαίσια του εκπαιδευτικού έργου του διδάσκοντα.
- Το έργο «Ανοικτά Ακαδημαϊκά Μαθήματα στο Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης» έχει χρηματοδοτήσει μόνο τη αναδιαμόρφωση του εκπαιδευτικού υλικού.
- Το έργο υλοποιείται στο πλαίσιο του Επιχειρησιακού Προγράμματος «Εκπαίδευση και Δια Βίου Μάθηση» και συγχρηματοδοτείται από την Ευρωπαϊκή Ένωση (Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο) και από εθνικούς πόρους.

Ρατσισμός και Σχολείο

Ευρωπαϊκή Ένωση
Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ
ΕΙΔΙΚΗ ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ

Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης

ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ ΤΑΜΕΙΟ

Περιεχόμενα ενότητας

---

1. Ο ρατσισμός στο σχολείο.
2. Ρατσιστικά περιστατικά στο σχολείο.
3. Σύνοψη.

Σκοπός ενότητας

- Στην ενότητα αυτή επιχειρείται να διερευνηθεί ο τρόπος με τον οποίο ο ρατσισμός επιδρά στη καθημερινή ζωή στο σχολείο, καθώς και το πώς μπορεί να αντιμετωπιστεί.

ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΕΙΟ
ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ
ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ

Ο ρατσισμός στο σχολείο

Στερεότυπα - Προκαταλήψεις

- Τα **στερεότυπα** αποτελούν γνωστικές αναπαραστάσεις που αφορούν μια οποιαδήποτε κοινωνική ομάδα και τα μέλη της, οι οποίες δεν είναι υποχρεωτικά αρνητικές.
- Οι **προκαταλήψεις** σηματοδοτούν αρνητική προδιάθεση και πρόωρη κρίση για κάποιον ή για κάποια, εξ αιτίας του γεγονότος ότι αυτός/ή είναι μέλος μιας συγκεκριμένης ομάδας.

Θεσμικός Ρατσισμός

- Σηματοδοτεί τους τρόπους με τους οποίους συνηθισμένες **θεσμικές διαδικασίες**, ανεξάρτητα από την πρόθεσή τους, **καταλήγουν σε διακρίσεις εναντίον κάποιων (διακριτών) ομάδων.**

Θεσμικός Ρατσισμός: Ορισμός

- Ρατσισμός που **ασκείται** από κυβερνήσεις, εταιρίες, οργανισμούς ή μεγάλες οργανώσεις «όπως η αστυνομία, το εκπαιδευτικό σύστημα και το πολιτικό σύστημα, σε τοπικό, εθνικό, αλλά και ανώτερο επίπεδο» (Cole, 2004: 36).

Παιδαγωγική και Διαφορετικότητα I

Η οριοθέτηση και καταγραφή των ρατσιστικών συμπεριφορών στο σχολείο:

- Φανερές ρατσιστικές συμπεριφορές
- Λιγότερο φανερές
- Η άρνηση του προβλήματος του ρατσισμού και οι αδυναμίες αναγνώρισης και καταγραφής
- Άρνηση του ρατσισμού
- Εστίες και δράστες

Ο ρατσισμός στο σχολείο

- Η έρευνα και η εκπαιδευτική πολιτική
- Από πού αντλούμε λοιπόν τα δεδομένα για να εφαρμόσουμε τις απαιτούμενες πολιτικές;

Ρατσιστικές συμπεριφορές

- Η λεκτική επίθεση
- Η αποφυγή, απομόνωση και γκετοποίηση του «άλλου»
- Οι κάθε είδους διακρίσεις, όπως στέρηση δικαιωμάτων, μεροληπτική μεταχείριση κ.ά.
- Η σωματική επίθεση (πογκρόμ, κακοποίηση...)
- Η γενοκτονία

ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΕΙΟ
ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ
ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ

Ρατσιστικά περιστατικά στο σχολείο

Ρατσιστικά περιστατικά σε βάρος μαθητών/τριών I

- *«Ο Συνήγορος του Πολίτη έχει εξετάσει αναφορές που αφορούν περιστατικά εκδήλωσης βίας μεταξύ μαθητών με στοιχεία φυλετικού ή άλλης μορφής ρατσισμού. Ο αριθμός των σχετικών αναφορών έχει αυξηθεί τη τελευταία διετία ωστόσο παραμένει ιδιαίτερα περιορισμένος σε σύγκριση με τα περιστατικά που λαμβάνουν χώρα στα σχολεία και γνωστοποιούνται στην ανεξάρτητη αρχή με άλλους τρόπους».*

Καλλιόπη Σπανού κα. (2013). Το Φαινόμενο της Ρατσιστικής Βίας στην Ελλάδα και η Αντιμετώπιση του. Αθήνα: Συνήγορος του Πολίτη.

Ρατσιστικά περιστατικά σε βάρος μαθητών/τριών II

- *«Χρειάζεται να περάσει η αντιμετώπιση φαινόμενων διακρίσεων, ρατσισμού και εξτρεμισμού εκεί όπου εμφανίζονται, δηλαδή στη γειτονιά, στο σχολείο, στον δρόμο, το κλειδί είναι η συνεργασία των τοπικών φορέων. Ούτε ο δήμος μπορεί να λύσει το πρόβλημα μόνος του ούτε το σχολείο ούτε το τοπικό αστυνομικό τμήμα ούτε το τοπικό κέντρο υγείας».*

Αντώνης Γαζάκης, Δέσποινα Σύρρη, Ανδρέας Τάκης (2014). Ρατσισμός Διακρίσεις Στην Ελλάδα Σήμερα. Θεσσαλονίκη: Ίδρυμα Χάινριχ Χμπελ Ελλάδας.

Ρατσιστικά περιστατικά σε βάρος μαθητών/τριών III

- *«Δεν επέτρεψαν σε Αλβανίδα να παρελάσει ως σημαιοφόρος. Μέρες μισαλλοδοξίας, όπως στην υπόθεση Τσενάι, στο ΕΠΑΛ Φαρσάλων»*, Λευκαδίτικα Νέα, 30/10/2012 (<http://bit.ly/WDPCQG>)».

Αντώνης Γαζάκης, Δέσποινα Σύρρη, Ανδρέας Τάκης (2014). Ρατσισμός Διακρίσεις Στην Ελλάδα Σήμερα. Θεσσαλονίκη: Ίδρυμα Χάινριχ Χμπελ Ελλάδα.

Ρατσιστικά περιστατικά σε βάρος μαθητών/τριών IV

- «...περίπτωση αλλοδαπής μαθήτριας που μετά από παρατεταμένη επιθετικότητα εις βάρος της εκ μέρους συμμαθητών της στο διαδίκτυο **άλλαξε τελικά σχολείο** χωρίς οι εκπαιδευτικοί του σχολείου της να μάθουν το λόγο παρά μόνο μετά την αποχώρησή της».

Καλλιόπη Σπανού κα. (2013). Το Φαινόμενο της Ρατσιστικής Βίας στην Ελλάδα και η Αντιμετώπιση του. Αθήνα: Συνήγορος του Πολίτη.

Ρατσιστικά περιστατικά σε βάρος μαθητών/τριών V

- *«Μαθητής κατάγγειλε ότι ο ίδιος και ένας φίλος του γίνονταν στόχοι **ρατσιστικής βίας λόγω του σεξουαλικού τους προσανατολισμού**».*
- *«Μαθήτρια διένειμε φυλλάδια αντιρατσιστικού περιεχομένου στο προαύλιο του σχολείου της και δέχτηκε επίθεση από μαθητή συστεγαζόμενου σχολείου».*

Καλλιόπη Σπανού κα. (2013). Το Φαινόμενο της Ρατσιστικής Βίας στην Ελλάδα και η Αντιμετώπιση του. Αθήνα: Συνήγορος του Πολίτη.

Περιστατικά σε βάρος εκπαιδευτικών που σχετίζονται με το ρατσισμό

- *«Σάλο στην εκπαιδευτική κοινότητα προκαλεί η είδηση πως μια νηπιαγωγός από το Νυδρί Λευκάδας "διώκεται" κατηγορούμενη για αντεθνική διδασκαλία. Η μετακίνηση της εκπαιδευτικού έγινε μετά από καταγγελίες γονέων οι οποίοι αντέδρασαν στο γεγονός πως κατά τις εκδηλώσεις για την 28η Οκτωβρίου "καρφιτσώθηκαν" στο ταμπλό της τάξης οι σημαίες που ζωγράφισαν οι μικροί μαθητές ανάμεσά τους και η αλβανική».*

Ισμήνη Λέντζου 2012. Η Χρυσή Αυγή μπήκε στα σχολεία. Newsit.Gr, 13 Νοεμβρίου. Παρατίθεται στο: http://www.newsit.gr/default.php?pname=Article&art_id=173949&catid=3, ανακτήθηκε στις 14/11/2013.

Τι κάνουμε στην τάξη

- Δημιουργούμε ένα ασφαλές περιβάλλον.
- Σεβόμαστε τη διαφορετικότητα.
- Συνδέουμε τη δράση και τη διδασκαλία μας με καθημερινά θέματα.
- Κατανόηση των χαρακτηριστικών της κουλτούρας που χρειάζονται διαπραγμάτευση για να δημιουργήσουμε ένα κατάλληλο περιβάλλον μάθησης.

Ερωτήματα

- Τι σχολείο θέλουμε;
- Ποια κοινωνία θέλουμε;

Επιπτώσεις για τους/τις εκπαιδευτικούς I

- Στην έκταση, κατά την οποία οι δομές, οι πρακτικές και το κλίμα του σχολείου καθιστά αδύνατη την παροχή κατάλληλης εκπαίδευσης για τα «διαφορετικά» παιδιά, ποια είναι η θέση και η στάση του/της δασκάλου/ δασκάλας;

Επιπτώσεις για τους/τις εκπαιδευτικούς II

- Να γνωρίσουν τις διαφορετικές αξίες και τα διαφορετικά χαρακτηριστικά των μαθητών τους.
- Να διαπραγματευτούν τους κανόνες και τις αξίες της σχολικής πραγματικότητας.
- Να ενημερωθούν και να προετοιμαστούν για να επιτύχουν στο ρόλο τους.

ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΕΙΟ
ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ
ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ

Σύνοψη

Σύνοψη I

Ρατσισμός = Προκατάληψη + εξουσία που οδηγεί μια ομάδα σε υποτελή διαβίωση.

Ο Ρατσισμός είναι:

- Ατομικός
- Θεσμικός
- Πολιτισμικός

Σύνοψη II

Επιπτώσεις για εκπαιδευτικούς:

- Κατανόηση των δυσκολιών που δημιουργεί ο ρατσισμός στα διαφορετικά άτομα.
- Κατανόηση του τρόπου με τον οποίο η κουλτούρα και οι αξίες μας επιδρούν σ' αυτό που αντιλαμβανόμαστε, σκεφτόμαστε και πράττουμε.

Σύνοψη III

Επιπτώσεις για εκπαιδευτικούς:

- Κατανόηση του τρόπου με τον οποίο η κουλτούρα μας επιδρά στις διαδράσεις μας με τις μαθήτρές μας και με την κοινότητά τους.
- Κατανόηση των χαρακτηριστικών της κουλτούρας που χρειάζονται διαπραγμάτευση για να δημιουργήσουμε ένα κατάλληλο περιβάλλον μάθησης.

Ευχαριστίες

Σας ευχαριστώ

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ 1

α) Στα ελληνικά:

- Balibar, E., Έρευνες πάνω στον εθνικισμό και το ρατσισμό, *Θέσεις*, τ. 25, 1988, όπως παρατίθεται στο: <http://www.theseis.gr> ανακτήθηκε στις 25 Μαρτίου 2006.
- Balibar, E., Racism and Nationalism. In: Balibar E. & Wallerstein, I., (eds), *Race, Nation, Class: Ambiguous Identities*, Verso, London 1991, pp. 37–68.
- Βεργίδης, Δ., Νεορατσισμός και σχολείο - η περίπτωση των Τσιγγανοπαίδων, *Σύγχρονη Εκπαίδευση*, τ. 81, Αθήνα 1995, σελ. 51-62.
- Bullivant, B., Προς μια ριζοσπαστική πολυπολιτισμικότητα: Ανάλυση των τάσεων στο Αναλυτικό πρόγραμμα και στον εκπαιδευτικό σχεδιασμό, στο: Modgil, S., Verma, G., Mallick, K., Modgil, C., *Πολυπολιτισμική Εκπαίδευση, Προβληματισμοί – Προοπτικές*, ελληνικά γράμματα, Αθήνα 1997, σελ. 65-88.
- Γκόβαρης, Χ., *Εισαγωγή στη Διαπολιτισμική Εκπαίδευση*, Ατραπός, Αθήνα 2004.
- Δαμανάκης, Μ., *Η Εκπαίδευση των Παλιννοστούντων και Αλλοδαπών Μαθητών στην Ελλάδα. Διαπολιτισμική Προσέγγιση*, Gutenberg, Αθήνα 1997.
- Ζάχος, Θ. Δ., Η συμβολή των εκπαιδευτικών στην αντιμετώπιση των εκπαιδευτικών ανισοτήτων: δυνατότητες και περιορισμοί, στο: Χατζηθεοδωρίδης, Β., Γεωργιάδης, Ν. & Δεμίρογλου, Π., *Πρακτικά 2^{ου} Πανελληνίου Συνεδρίου της Εταιρείας Επιστημών Αγωγής Δράμας «Θεωρητικές και ερευνητικές προσεγγίσεις στην εκπαιδευτική πραγματικότητα»*, Δράμα 2006, σελ. 309-319.
- Ζάχος, Δ., *Εκπαίδευση και Χειραφέτηση, Η υπέρβαση του κοινωνικού αποκλεισμού στο Φλάμπουρο*, Θεσσαλονίκη, Επίκεντρο 2007.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ 2

- Ζάχος, Θ. Δ., Η αντιμετώπιση των εκπαιδευτικών προβλημάτων των μαθητών/τριών από διαφορετικό πολιτισμικό περιβάλλον, στο: Παιδαγωγικό Ινστιτούτο, Μπότσαρη Ε. (επιμ.), *Θέματα Εισαγωγικής Επιμόρφωσης για Νεοδιόριστους Εκπαιδευτικούς*, Παιδαγωγικό Ινστιτούτο, Αθήνα 2007γ, σελ. 144-158.
- Καλλίνικος, Α., *Ρατσισμός: Τι είναι και πως παλεύεται*, Εργατική Δημοκρατία, Αθήνα 1999.
- Κοφτερού, Π. Α. & Ζάχος, Θ. Δ., Οι αντιλήψεις των μόνων μητέρων μεταναστριών της Θεσσαλονίκης για εκπαίδευση των παιδιών τους, *Το Βήμα των Κοινωνικών Επιστημών*, τ. 52, 2008, σελ. 137-166.
- Νικολάου, Γ., Δίγλωσσα προγράμματα σπουδών: Τυπολογία και επιστημονικός διάλογος σχετικά με τη σκοπιμότητα εφαρμογής τους, *Επιστημονική Βήμα του Δασκάλου*, τ. 21, 2003, σελ. 65-78.
- Τρέσσου, Ε., Αποκλεισμός ειδικών ομάδων από την εκπαίδευση και μέσω της εκπαίδευσης. Ποιες ομάδες κινδυνεύουν περισσότερο, στο: Εταιρεία Πολιτικού Προβληματισμού «Νίκος Πουλαντζάς» και Συμβούλιο της Ευρώπης - Σπανού, Ε., (επιμ.), *Ανθρώπινη Αξιοπρέπεια και Κοινωνικός Αποκλεισμός*, Ελληνικά Γράμματα, Αθήνα 1999, σελ. 241-250.
- Τσιάκαλος, Γ., Κοινωνικός Αποκλεισμός: Ορισμοί, Πλαίσιο και Σημασία, στο: Κέντρο Μορφολογίας και Κοινωνικής Πολιτικής - Κασιμάτη, Κ., (επιμ.), *Κοινωνικός Αποκλεισμός: Η Ελληνική Εμπειρία*, Gutenberg, Αθήνα 1998, σελ. 39-65.
- Τσιάκαλος, Γ., *Οδηγός Αντιρατσιστικής Εκπαίδευσης*, Ελληνικά Γράμματα, Αθήνα 2000.
- Τσιάκαλος, Γ., Ρατσισμός και «ξеноφοβία» στον ελληνικό δημόσιο λόγο – Μερικές διαπιστώσεις, *Εποχή*, 25-11-2001.
- Τσιάκαλος, Γ., *Απέναντι στα εργαστήρια του ρατσισμού*, Τυπωθήτω, Αθήνα 2006.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ 3

β) Ξενόγλωσση:

- Allport, G., *The Nature of Prejudice*, Basic Books, New York 1979.
- Anyon, J., Dumas, M., Linville, D., Nolan, K., Perez, M., Tuck, E. & Weiss J., *Theory and Educational Research*, Routledge, New York 2008.
- Barker, M., *The New Racism*, Junction, London 1981.
- Bonnett, A., Anti-racism as a radical educational ideology in London and Tyneside, *Oxford Review of Education*, Vol. 16, No 2, 1990, pp. 255-267.
- Bonnett, A. & Carrington, B., Constructions of anti-racist education in Britain and Canada, *Comparative Education*, Vol. 32 No 3, 1996, pp: 271-288.
- Brandt, G. L., *The realization of anti-racist teaching*, The Falmer Press, Lewes 1986.
- Campbell, J. K., *Honour, Family and Patronage, A Study of Institutions and Moral Values in a Greek Mountain Community*, Oxford University Press, Oxford 1976.
- Carr, W., *For Education*, Open University Press, Buckingham 1998.
- Castells, M., Immigrants Workers and Class Struggles in Advanced Capitalism: the Western European Experience, *Politics and Society*, Vol. 5, 1975, pp. 33-66.
- Castles, S., Miller, M., *The Age of Migration*, The Guilford Press, USA, 1998.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ 4

- Cole, M., 'Brutal and stinking' and 'difficult to handle': the historical and contemporary manifestations of racialisation, institutional racism, and schooling in Britain, *Race Ethnicity and Education*, Vol. 7, No. 1, March 2004, pp. 35-56.
- Dei, G. J. S., Knowledge and politics of social change: the implication of anti-racism, *British Journal of Sociology of Education*, Vol. 20, No 3, 1999, pp. 395 - 409.
- Harper, D., Small N's and community case studies, in: Ragin, C. & Becker, H., *What is a Case? Exploring the Foundations of Social Inquiry*, Cambridge University Press, Cambridge 1992, pp. 139-158.
- Fay, B., *Critical Social Science, Liberation and its Limits*, Cornell University Press, New York 1987.
- Fleras, A. & Elliott, J. L., *The 'Nations Within': Aboriginal-State Relations in Canada, the United States, and New Zealand*, Oxford University Press, Oxford 1992.
- Gillborn, D., *'Race', Ethnicity & Education*, RoutledgeFalmer, London 2002.
- Giroux, H., Critical Theory and the Politics of Culture and Voice, in: Sherman, R. & Webb, R. (ed), *Qualitative research in education: Focus & Methods*, The Falmer Press, Sussex 1988, pp. 190-210.
- Kennendy, R., On Racial Integration, *Dissent*, Vol. 43, 1996, pp. 47-52.
- Kincheloe, J.L. & Steinberg, S. R., *Changing Multiculturalism*, Open University Press, Buckingham 1977.
- Lehmann, T., From Conflict Theory to Conflict Methodology: An Emerging Paradigm for Sociology, *Sociological Inquiry*, Vol. 44, No 1, 2007, pp. 15-28.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ 5

- Majors, R., Gillborn, D. & Swell, T., The exclusion of Black children: implications for a racialised perspective, in: Majors, R. (ed.), *Educating Our Black Children*, Routledge Falmer, London 2001.
- Makedo, D. Bartolome, L., *Dancing with Bigotry, Beyond the Politics of Tolerance*, Palgrave 2001.
- Mansfield, E. & Kehoe, J., A Critical Examination of Anti-Racist Education, *Canadian Journal of Education*, Vol. 19, No 4, 1994, pp. 418-430.
- May, S., Introduction: Towards Critical Multiculturalism, in: May, S. (Ed.), *Critical multiculturalism: Rethinking multicultural and antiracist education*, The Falmer Press, London 1999, pp. 11-41.
- McLaren, P., White Terror and Oppositional Agency: Towards a Critical Multiculturalism, in: Sleeter, C. E. & McLaren, P. L., *Multicultural Education, Critical Pedagogy, and the Politics of Difference*, State University of New York Press, Albany, NY, 1995, pp. 33-70.
- Miles, R., *Racism*, Routledge, London 1989.
- Miles, M. & Huberman, M., *Qualitative Data Analysis: An Expanded Sourcebook*, Sage, Thousand Oaks 1994.
- Nikolinakos, M., Notes on an Economic Theory of Racism, *Race*, Vol. XIV, No 4, 1973, pp. 335-381.
- Ogbu, J., *Minority education and caste: The American system in cross-cultural perspective*, Academic Press, New York 1978.
- Ogbu, J., Variability in minority school performance: A problem in search of an explanation, *Anthropology and Education Quarterly*, Vol. 18, 1987, pp. 312-334.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ 6

- Ryan, J., Experiencing urban education: The adjustment of Native students to the out of school demands of a post-secondary education program, *Canadian Journal of Native Studies*, Vol. 15, No 2, 1995, pp. 211-230.
- Simpson, G. & Yinger, M. *Racial and cultural minorities: An analysis of prejudice and discrimination*, Plenum Press, New York 1985.
- Sarup, M., *Education and the Ideologies of Racism*, Trentham Books, England 1991.
- Troyna, B., Beyond Multiculturalism: Towards the Enactment of Anti-Racist Education in Policy, Provision and Pedagogy, *Oxford Review of Education*, Vol. 13, No 3, 1987, pp. 307-320.
- Troyna, B., & Hatcher, R., Racist incidents in schools: a framework for analysis, *Journal of Education Policy*, Vol. 6, No 1, 1991, pp. 17-31.
- Van Dijk, T., Racist discourse, in: Cashmore, E. (Ed.) *Encyclopedia of race and ethnic studies*, Routledge, London 2004, pp. 351–355.
- Zachos, D., Roma, Egalitarianism and School Integration: The Case of Flampouro, *Journal for Critical Education Policy Studies*, Vol. 4, No. 2, 2006, παρατίθεται στο: <http://www.iceps.com>, ανακτήθηκε στις 6 Νοεμβρίου 2006.
- Zachos, D., Citizenship, Ethnicity and Education in Modern Greece, *Journal of Modern Greek Studies*, Vol. 27, No. 1, 2009, pp. 131-155.

Σημείωμα Αναφοράς

Copyright Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης, Δημήτρης Θ. Ζάχος.
«Αντιρατσιστική, Αντισεξιστική και Διαπολιτισμική Εκπαίδευση. Ρατσισμός
και Σχολείο». Έκδοση: 1.0. Θεσσαλονίκη 2014. Διαθέσιμο από τη δικτυακή
διεύθυνση: <http://eclass.auth.gr/courses/OCRS307/>

Σημείωμα Αδειοδότησης

Το παρόν υλικό διατίθεται με τους όρους της άδειας χρήσης Creative Commons Αναφορά - Παρόμοια Διανομή [1] ή μεταγενέστερη, Διεθνής Έκδοση. Εξαιρούνται τα αυτοτελή έργα τρίτων π.χ. φωτογραφίες, διαγράμματα κ.λ.π., τα οποία εμπεριέχονται σε αυτό και τα οποία αναφέρονται μαζί με τους όρους χρήσης τους στο «Σημείωμα Χρήσης Έργων Τρίτων».

Ο δικαιούχος μπορεί να παρέχει στον αδειοδόχο ξεχωριστή άδεια να χρησιμοποιεί το έργο για εμπορική χρήση, εφόσον αυτό του ζητηθεί.

[1] <http://creativecommons.org/licenses/by-sa/4.0/>

Τέλος ενότητας

Επεξεργασία: Κερμανίδου Θεοδώρα
Θεσσαλονίκη, Εαρινό εξάμηνο 2014-2015

ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΕΙΟ
ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ
ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ

Σημειώματα

Διατήρηση Σημειωμάτων

Οποιαδήποτε αναπαραγωγή ή διασκευή του υλικού θα πρέπει να συμπεριλαμβάνει:

- το Σημείωμα Αναφοράς
- το Σημείωμα Αδειοδότησης
- τη δήλωση Διατήρησης Σημειωμάτων
- το Σημείωμα Χρήσης Έργων Τρίτων (εφόσον υπάρχει)

μαζί με τους συνοδευόμενους υπερσυνδέσμους.

